



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

### **Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Avgvstinvs**

In Qvo Genuina sententia profundissimi Doctoris de Auxilio gratiæ medicinalis Christi Salvatoris, & de prædestinatione hominum & Angelorum proponitur, ac dilucidè ostenditur

**Jansenius, Cornelius**

**Lovanii, 1640**

20. Ne quidem ex timore gehennae.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-13704**

iusitiam Dei, quia charitas eam facit, qua non libet nisi quod licet; non timor qui cogitur in opere habere quod licet, cum aliud habeat in voluntate, quia mallet si fieri posset licere, quod non licet. Et illi ergo credunt Deo. Nam si omnino non crederent, nec penam legi utique formidarent. Et in fine istius libri docet, etiam in homine ipso iusto contingere, ut si aliquod solo poenae formidine peccatum veniale viter, venialiter peccet, si videlicet in ipso corde aliquid ita cogitur, ut mallet licitum (quod omni timenti proprium est) quod male delectatur, & per preceptum sciri illicitum: Etiam ista quippe consensus est ad peccatum, quod utique fieret, nisi poena terreret. Et in libro de Natura & gratia idem exprimit exactissime: Sub lege est qui timore supplicij quod lex minatur; non amore iustitiae se fecit abstinere ab opere peccati, non dum liber nec alienus a voluntate peccandi in ipsa enim voluntate reus est, quia mallet si fieri posset, non esse quod timeat, ut libere faciat quod occulte desiderat. Et in libro primo ad Bonifacium non minus luculenter de ipso sancto Paulo tradit, eum antequam Christo crederet, cum iam etiam in lege versari sine querela videretur, fuisse tamen praevicatorum legis: Nec movet quod ad Philippenses scripsit, secundum iustitiam qua in lege est, quod servum sine querela potuit esse in affectionibus pravus praevicator legis, & tamen confissa opera legis implere, vel timore hominum vel ipsius Dei; sed poenae formidine, non dilectione et delectatione iustitiae. Aliud est enim voluntate bene facienda bene facere, aliud autem ad male faciendum se voluntate inclinare, ut etiam faceret si hoc posset impune permitti. Nam sic profecto in ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate, sed timore non peccat. Et in libro secundo ad eundem Bonifacium: Quando autem timore poenae, non amore iustitiae sit bonum, nondum bene sit bonum; nec fit in corde quod fieri videtur in opere, quando mallet homo non facere, si posset impune. Et iterum libro tertio ad Bonifacium hoc ipsum afferantissime tradit: Illi etiam qui quocumque ibi erant, sola qua ibi deus pollicetur terrena promissa sectantes, & quid pro novo Testamento ea ipsa significarent ignorant, eorum ad discendum amore, & amittendo

rum timore Dei praecepta servabant, imo non servabant, sed sibi servare videbantur. Neque enim fides in eis per dilectionem operabatur, sed terrena cupiditas, metusque carnalis. Sic autem praecepta quae facit, procul dubio invitus facit, ac per hoc in animo non facit, mavult enim omnino in animo non facere, si secundum ea quae cupit et metuit permittatur impune. Ac per hoc in ipsa voluntate intus reus est, ubi ipse qui praecipit inspicit Deus. Et in Epistola centesima quadragesima quarta ad Anastasium: Inaniter autem putat victorem se esse peccati, qui poena timore non peccat; quia etsi non impletur foris negotium male cupiditatis, id est, male voluntatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri quod vetatur, si subtrahas quod timeatur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere quod non licet fieri, sed ideo non facit, quia impune non potest. Et in Psalmum septuagesimum septimum, hoc ipsum uberius agit: Poterat putari lex operum quasi sufficere ad iustificacionem, cum ea quae praecipuntur foris fecerint ab eis hominibus qui mallet non praecipere, quae non ex corde faciunt, & tamen faciunt, ac per hoc quasi videntur ambulare in lege Dei, sed nolunt ambulare; non enim ex corde faciunt. Ex corde autem nullo modo fieri potest, quod formidine sit poena, non dilectione iustitiae. Nam quantum attinet ad facta quae foris fecerint, & qui timeant poenam, & qui amant iustitiam non furantur: & ideo pares sunt manu, dispares corde, pares opere, dispares voluntate. Et Concione vigesima quinta in Psalmum centesimum decimum octavum, ad illa Davidis verba: Confite timore tuo carnes meas, a iudicij enim tuo timor, ita loquitur: Timor iste quo non amatur iustitia sed timeatur poena servilis est, quia carnalis est, & ideo non crucifigit carnem. Vivit enim peccandi voluntas, quae tunc apparet in opere quando speratur impunitas. Cum vero poena creditur secutura, latentius vivit, vivit tamen. Mallet enim licere & dolere non licere, quod lex vetat; quia non spiritaliter delectatur eius bono, sed carnaliter malum metat quod minatur. Plura non addo quia ista est doctrina eius perpetua; & ex tot adductis testimonijs, undique libri consonantibus plenissime percipitur, constantissime veritatis dogma indicari ac teneri ac tradi ab Augustino, quod voluntate reus sit, quantumcunque aliquis ex timore peccatum declinare videatur.

## CAPUT XXVIII.

## Ne quidem ex timore gehennae.

NE QUI responderi hic potest, loqui for. illis Augustinum de timore poenarum temporalium, non autem de gehennae divinique iudicij metu, eo quod ille tantum externum factum comprimat, iste voluntatem etiam peccandi, quae

non minus quam peccatum externum sempiterno est plectenda supplicio. Hoc, inquam, responderi non potest. Nam illa loca quae citavimus, si unus solus excipiat, de natura timoris loquuntur generaliter, ejusque naturalem esse declarant, ut sub illo peccandi voluntas

voluntas vivat, pondere timoris profla potius quam extincta. Quae loca si cui percurrere libeat, videbit eum sapius ex ipsa natura timoris generaliter, non ex natura timoris peccatae temporalis arguere. Unde etiam subinde concludit, per hoc non erat coram Deo in voluntate, quia ex timore faciebant, subinde dicit: Timor aliud habet in voluntate: Non potest opus ex timore fieri coram illo qui intima voluntatis inspector est: timens non est alienus à voluntate peccandi: Timidus procul dubio in vitis facit, ac per hoc in animo non facit & reus est: Timor non crucifigit carnem, quia vivit peccandi voluntas, & huiusmodi. Aliquando etiam expressis verbis se de timore Dei loqui profitetur, deque illo timore, quo etiam iusti iudicia divina poenaeque transgressoribus legis inentatas timent. Denique non desunt alia diversa loca, quibus eandem doctrinam expressis verbis de timore gehennae trahit. Sic enim loquitur in Psalmum quadragesimum nonum: *Quam multi sunt qui propterea nolunt male facere, quia gehennam timent, quia cruciatus timent, & non iam animi infirmitatem. Si illis promitteretur impunitas, & diceretur eis: facite quod vultis secari, impunitum exit vobis, emitterent progressus libidinum suarum in quaque nequissima. Et in sermone tertio in appenae legem, quando timetur poena ejus, operari mortem, ex Apostoli scriptis docet: peccatum ut appareat peccatum, per bonum nihil operatum est in retem. Quare hoc, nisi quia mandato accipio TIMVISTI, NON DILEXISTI, TIMVISTI POENAM, NON DILEXISTI IVSTITIAM? QUI TIMET POENAM, QVAT SI FIERI POTEST, FACERE QVOD LVBEAT, ET NON HABERE QVOD TIMEAT. Ad Christianos Augustinus loquitur, de timore gehennae loquitur, & tamen eodem profus modo peccandi voluntatem sub timore vivere proferat. Nam exemplo adulteri gehennas formidantis doctrinam suam popularem efficiendo declarat: Prohibet Deus adulterum concupisci uxorem alienam, non accedis, non facis, occasio tua est, habes tempus, parat locus, accipit conjugium, tu tamen non facis, unde? QVIA TIMES POENAM. Sed nullus sciet. Numquid nec Deus? Ita plane, quia scit Deus quid salutaris est, non facit: sed & ipsum Deum imitantem tremis, non precipientem diligis. Quare non facis? Quia si feceris, in gehennam mitteris, ignem times. Oportet tamen amores, non faceres, nisi omnimodo impunitus excederes. Quae sane causa est, ut quando timorem illum gehennarum Christianis explicare conatur, quo nonnulli à peccatis quae committerent retinuerunt, plerumque exemplum mulieris non diligentis sed timentis virum adhibere solet: ut ne ostendat Christianos qui timore poenarum peccata fugiunt, instar adultera flagitium perpetrat, nisi viri timore frenatur, adulteriam peccandi voluntatem intus gereret. Nam tractatu nono in Epistolam Ioannis cum ad Christianos verba faceret, qui propter amorem Deum ne mutantur in gehennam, ne forte ardeant eum diabolo in igne aeterno, & simul ad illos*

qui Deum castè timent ex dilectione, ne deservat praesentia eius, qualem animum utrique gerant explicans dicit: Non potest melius explanari quid intersit inter duos istos timores, nam quem foris mutat charitas (id est gehenna) alterum castum qui permanet in seculum seculi, nisi poenas duas mulieres maritatae, quarum unam ita constitutas VOLENTEM FACERE ADULTERIVM DILECTARI NEQVITIA, SED TIMERE NE DAMNETVR A MARITO. TIMET MARITVM, sed quia adhuc amat nequissimam, ideo timet maritum: hinc non grata sed onerosa est mariti praesentia. Et si forte vivit nequiter, timet maritum ne veniat. TALLE SVNT QVI TIMENT NE VENIAT DIES IVDICII. Ecce quis sit animus eorum qui diem iudicii & gehennas timent, & ex illo timore sese à peccando custodiunt. Nempe adulterinum animum gerunt & sine dubio in factum erumperet, nisi poena premeretur. Et eodem modo in Epistolam ad Honoratum Christianis de timore loquens, ne incidatur in tormentum supplicij, nam & coniux, inquit, quae adulterium animum gerit, etiam timore viri non adulterium perpetrat, TAMEN QVOD DEEST OPERI INEST VOLVNTATI. Casta vero aliter timet: nam & ipsa timet virum, sed castè. Denique timeat illa, ne vir in seipsum adveniat, ista ne offensus abscedat. Non amanti enim praesentia viri molesta est, amanti autem absentia. Itaque nequitiam in voluntate timentium gehennae poenas vivere, etiam alijs diversis locis ex professo tradit. Nam in sermone quarto de diversis ad Christianos item de timore poenae & amore iustitiae seu charitate differens: Nam multi faciunt ex timore, sed qui faciunt legem timendo poenam, mali non esse quod timeant. Qui enim faciunt legem amando iustitiam, gaudent & ibi quia non habent in malum. Et in sermone decimo nono de verbis Apostoli: Audeo dicere si timore gehennae non facti malum, et quidem in te fides, quia credis futurum Deum esse iudicem, gaudeo siletus, sed adhuc timeo malitiam tuam. Nempe quia ut in eodem capite latius explicuerat, cor timentis nullo pacto ex timore mutatur: Deus enim, inquit, cor interrogat, non malum. Lupus venit ad ovile ovium, querit invadere, querit iugulare, querit devorare. Vigilant pastores, latrant canes, nihil poterit, non affert, non occidit, sed tamen lupus venit, lupus redit. Numquid quia ovem non tulit, ideo lupus venit, & ovem redit? LVPVS VENIT TREMENS, LVPVS REDIT TREMENS, LVPVS EST TAMEN ET TREMENS ET TREMENS. Et in sermone decimo quinto de verbis Apostoli luculentissime ipsum illud exemplum tractat, & de timore poenarum quas Deus inferi se loqui, malaeque voluntatem non posse solo timore corrigi profitetur. Audi eum elegantissime de timoris potestate dixerentem: Lege dei proposita quibus timuerit, & suis viribus eam implere se posse paraverit, & fecerit quod lex iubet, non amando iustitiam, sed TIMENDO POENAM, fuit quidem secundum iustitiam, quia in lege est sine querela, non furatur, non adulterat, non dicit falsum testimonium, non facit homicidium. Haecenus externa facta vides, quae non tantum amore iustitiae, sed etiam

In Psal. 79.

Serm. 7. in appenae.

Ibid. immed. post.

Tract. 9. in Epist. Ioan.

Epist. 10. c. 21.

Serm. 4. h. d. 10. 7.

Serm. 10. de verb. 1. 1. 1.

Ibid.

Serm. 10. de verb. 1. 1. 1.

Handwritten marginal note in Latin script, possibly a reference to the text.

etiam timore comprimi possunt, nunc accedit ad ipsam malam voluntatem: NON CONCUPISCIT REM PROXIMI SVI. Potest hoc potest fortassis. Vnde? TIMORE PŒNÆ. QVANTUM QVI TIMORE PŒNÆ NON CONCUPISCIT, PVTO QVIA CONCUPISCIT. Explicat hoc & probat exempli sensibilibus ac notissimam comparatione: Terrae ingenti armorum atque telorum, & circumdantis forsitan multitudinis vel obviam eunus, etiam leo revocatur a præda: & tamen leo venit, leo redit, prædam non rapuit, NON MALITIAM POSUIT. Si talis es, adhuc iustitia (tua) est, quæ iustitiæ TIBI CONSVLIS NE TORQVEARIS. Quid magnum est pœnam timere? Quis enim non times? Qui latro, quis sceleratus, quis nefarius? Sed hoc interest inter timorem tuum, timoremque latronis, quod latro times leges hominum, & ideo facit latrocinium, quia sperat se fallere leges hominum: Tu autem leges eius times, eius pœnam times, quem fallere non potes. NAM SI FALLERE POSSES, QVID NON FECISSES? ERGO ET CONCUPISCENTIAM TVAM MALAM NON AMOR TOLLIT, SED TIMOR PREMIT. Quod iterum alterius non minus appositi exempli productione declarat: Ad ovile venit lupus, latratu canum, & clamore pastorem ab ovili reversus est lupus; ipse tamen semper est lupus. In ovem

vertatur. Facit enim & hoc Dominus sed ipsa est iustitia eius non tua. Nam quamdiu habes tuam potes timere pœnam non amare iustitiam. Ecce perspicue assertum & planissime traditum, exacteque explicatum, quod ille qui non concupiscit rem proximi, non solum timore hominum, sed etiam timore Dei, revera adhuc concupiscit rem proximi sui, quia timor ille non tollit concupiscentiam, hoc est, voluntatem malam, sed tantum premit, ne in externum scelus erumpat: Quod ille nefarius ac sceleratis, ac latronibus par sit, qui cum nequissimam habeant voluntatem, timore compressi nihil exterius nocent: quod si fallere posset Deum, voluntas illa factis sese proderet: Quod voluntas atque animus eius perinde mutantur atque leo & lupus, qui sive fremant, sive tremant, sive furere rapiant, sive timore reprimantur, sive eant ad caulam, sive fedent, semper manent leo ac lupus. Ex quibus omnibus undequaque sibi concinentibus manifestissimum est in Augustini doctrina, impossibile prorsus esse, ut ex puro timore pœnæ, sive hominum, sive Dei aliquod iustitia præceptum impleatur, vel peccatum ita caveatur, ut animus prævaricationis non sit reus.

## CAPVT XXIX.

Radix prima istius doctrinæ, quia qui nudo timore pœnæ peccatum fugit, invitus & animo repugnantem fugit, ideoque non fugit peccatum sed aliud quippiam.

QVOD si principia quibus Augustini doctrina tam asseveranter signata nititur, ponderare voluerimus, fortassis etiam ratio sublucebit, cur alicui sic omnino sentiendum esse, videri possit. Primum igitur principium Augustini videtur esse, quia Philosophorum omnium unanimis & certa sententia est, ea quæ aguntur pure ex metu, nulloque alio ex capite suscipiuntur (de quibus nobis sermo est) esse involuntaria secundum se spectata, prout vero hic & nunc aguntur, voluntaria; hoc est, esse ex utroque mixta. Ita Aristoteles, Nemesius, quem alij Gregorium Nyssenum vocant, Damascenus, divus Thomas, & ad unum omnes. Ex quo fit ut huiusmodi voluntatis actum conjunctum habeat, nollem hoc facere vel nollem abstinere, nisi mali impendentis metu cogerer. Res enim secundum se considerata, non continet ullam rationem boni aut commodi propter quam appeteretur, vel si quam continet, illa non spectatur, sed potius animus ab eo averfus est, ut supponimus. Si enim alia consideratione, quam solius mali evadendi causa, hoc est alia quam pure ex metu appetatur, jam extra hypothelin evagamur, quæ constituitur pure aliquem ex metu pœnæ

evadendæ præceptum affirmativum aut negativum facere aut non facere. Qui ergo pure ex metu facit, necessario talem sentit animi repugnantiam ad id quod metu facit. Vnde sanctus Thomas assignans differentiam ejus qui aliquid ex concupiscentia & metu agit, in D. Thom. 1. eo, inquit, qui per metum aliquid agit, manet repugnantia voluntatis ad id quod agitur, secundum quod in se consideratur. Sed in eo qui agit aliquid per concupiscentiam, sicut est incontinentis, non manet prior voluntas, quæ repudiabat illud quod concupiscitur, sed mutatur ad volendum id quod prius repudiabat, & ideo quod per metum agitur, quodammodo est involuntarium. Sed quod per concupiscentiam agitur nullo modo. Nam incontinentis concupiscentia agit contra id quod prius proponebat, non autem contra id quod nunc vult: SED TIMIDVS AGIT CONTRA ID QVOD ETIAM NVNC SECVNDVM SE VULT.

Quod igitur sanctus Thomas de omni illo qui pure ex metu agit, generaliter tradit, eum scilicet etiam tunc cum aliquid ex metu agit, habere contrariam voluntatem, hoc ipsum sanctus Augustinus non semel specialiter de illo docet, qui præceptum timore pœnæ observare vel peccatum evitare conatur, & ex hac ipsa voluntate effici reum. Nam quid clarius